

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนของโรงเรียน ขุนยวมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 เพื่อที่จะนำผลการศึกษาไปวางแผน พัฒนาการใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้ศึกษาเอกสารและการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้
 - 1.2 ประเภทของแหล่งเรียนรู้
 - 1.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอน
 - 1.4 การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้
3. การจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนขุนยวมวิทยา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการศึกษา

แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งจะประกอบไปด้วย ความหมายของแหล่งเรียนรู้ ประเภทของแหล่งเรียนรู้ ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตาม ดังนี้

ความหมายของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามอรรถาธิบายและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสุดท้าย ก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (ดาร์ บุญชู, 2548:27)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คำนวณวันที่ 12 มกราคม 2552 [ออนไลน์] http://www.st.ac.th/av/wisd_mean.htm ได้กล่าวถึง "แหล่งเรียนรู้" หมายถึง "แหล่ง" หรือ "ที่รวม" ซึ่งอาจเป็นสภาพ สถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอน ที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน หรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการ และความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะที่สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นหรือห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ตามมาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การค้าและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่น เป็นต้น "แหล่งเรียนรู้" คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ ปอเกิด แห่ง ที่หรือศูนย์ความรู้ ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งแหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต และแหล่งเรียนรู้ อาจอยู่ในห้องเรียนในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้

สิริมาศ วันทอง คำนวณวันที่ 18 ธันวาคม 2550 [ออนไลน์]. <http://ss539.multiply.com/journal/item/37> ได้กล่าวถึงแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่มีข้อมูลข่าวสารความรู้ ประสบการณ์ สารสนเทศ และเทคโนโลยีสำหรับผู้เรียนใช้ในการแสวงหาความรู้ ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำจันทน์ (2545:18) ได้อธิบายความหมายของแหล่งเรียนรู้ หมายถึง สภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเป็นแหล่งที่จะให้ผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติหรือได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มเพื่อน ระหว่างครูกับผู้เรียน ระหว่างวิทยากรประจำแหล่งเรียนรู้กับครูและผู้เรียน รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้เรียนอาจอาศัยการสืบค้นของตนเองเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง บุคคล สถานที่ หรือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ครูและนักเรียนสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นความรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ประเภทของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้มีมากมายหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นตัวบุคคล สถานที่ ซึ่งมีผู้เสนอประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2544:14) ได้เสนอการจัดประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ในห้องเรียน สื่อการสอนต่าง ๆ เช่น ชุดการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน แบบศูนย์การเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูป

2. ในโรงเรียน เช่น บริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้เป็นระเบียบ มีต้นไม้ ใบหญ้า มีอาคารต่าง ๆ มีห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑ์ สวนสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์ และอื่น ๆ อีกมากมาย

3. นอกโรงเรียน รอบโรงเรียนภายในชุมชน และห่างไกลออกไป มีแหล่งเรียนรู้มากมาย ที่สามารถให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าได้ทุกสาขาวิชา ทั้งด้านวิชาการ ขนบธรรมเนียม ประเพณีศิลปวัฒนธรรม อาชีพและภูมิปัญญา

คำริ บุญชู (2548:28) จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ เป็น 4 ประเภท คือ

1. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชน ซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ช่างนา ช่างสวน ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ ภิณฑิ สงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา

2. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ธนาคาร โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน

3. แหล่งการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก พืชพันธุ์ สัตว์ป่า สัตว์น้ำ

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้านดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำ

เนาวรัตน์ ธิจิตวัฒนเศรษฐ (2544:28-29) ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ในห้องเรียน ได้แก่ ตัวครูที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้สื่อและเทคนิควิธีการที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้คิด ได้แสดงออก ได้ทำงานร่วมกัน โดยครูอาจใช้ชุดการสอน จัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาทดลองฟัง พูด อ่าน เขียนด้วยตนเอง มีมุมค้นคว้า มุมฝึกปฏิบัติ ป้ายความรู้และห้องหมวดวิชาหรืองานที่ให้นักเรียนเข้าเรียนรู้

2. ในโรงเรียน ได้แก่ บริเวณโรงเรียนที่ถูกจัดไว้เป็นระเบียบ มีต้นไม้ ใบหญ้า มีอาคารต่างๆ มีป้ายบอก มีห้องสมุด ห้องพิพิธภัณฑสถานสมุนไพร สวนวิทยาศาสตร์

3. นอกโรงเรียน ได้แก่ รอบโรงเรียนภายในชุมชนและห่างไกลออกไป อาจเป็นต่างจังหวัดที่ให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าได้ทุกสาขาวิชา ทั้งด้านวิชาการ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

นิคม ทาแดง, กอบกุล ปราบประชา และอานวย เดชชัยศรี (2545:34-35) ได้จำแนกประเภทของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม มีผลงานได้รับการยกย่อง เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งถือเป็นตัวอย่างต้นแบบกับบุคคลรุ่นหลังสืบไปในหลายสาขาอาชีพ ตัวอย่างเช่น แม่กิมลั้ง แม่กิมเนีย ที่มีความถนัดทางด้านปรุงแต่งขนมหม้อแกงเมืองเพชร โกฮับเจ้าเก่า ผู้บุกเบิกกัญชงเดี่ยวเรือคลองรังสิตจนเป็นที่รู้จักทั่วประเทศ ด้านการเรียนการสอน มีครูต้นแบบสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมทางการสอนขึ้นหลายรูปแบบ เช่น สอนให้สนุกเป็นสุขเมื่อได้สอน การสอนที่เน้นกระบวนการ การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร เพื่อนสอนเพื่อน การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา การสอนดนตรีไทยและดนตรีพื้นเมือง

2. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สภาพธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในโลกและอวกาศ ซึ่งไม่ได้หมายถึงสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำ และสัตว์ป่านานาชนิด เป็นต้น

เนื่องด้วยปัจจุบันมีการนำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์อย่างมากจนเหลือจำนวนน้อยลง มนุษย์เริ่มตระหนักถึงภัยที่จะเกิดขึ้นเพราะขาดธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี จึงได้มีการรณรงค์สร้างสิ่งทดแทนธรรมชาติ ได้แก่ ปลูกป่า จัดระบบนิเวศวิทยา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสอนพฤกษศาสตร์ อนุรักษ์และขยายพันธุ์สัตว์ พันธุ์พืชนานาชนิด

1. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทสื่อ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร แยกได้ 2 ประเภท คือ (1) สื่อทางด้านกายภาพ ได้แก่ วัสดุ ลักษณะสิ่งพิมพ์ ฟิล์ม แผ่นภาพ โปร่งใส เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง แผ่น CD ชนิดเสียงและภาพ เป็นต้น อุปกรณ์เป็นตัวช่องทางผ่านในลักษณะเครื่องฉาย เครื่องเสียงชนิดต่างๆ เป็นต้น (2) สื่อทางด้านวิชาการ ได้แก่ รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการใช้เทคโนโลยีพื้นบ้าน และเทคโนโลยีระดับสูงได้แก่ สื่อท้องถิ่น ประเภทเพลง เช่น หมอลำ หนังตะลุง ลำตัด อีแซว ลำนำเพลงซอ เพลงพวงมาลัย เพลงฉ่อย และนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น สื่อกิจกรรม เช่น หมากเก็บ หมากจะเหย่ง ตีจับ มอญซ่อนผ้า เดินกะลา เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า สื่อกิจกรรมพื้นบ้านดังกล่าวมีมาแต่โบราณหลายกิจกรรมเหมือนกับของชนเผ่าปิกมีในทวีปแอฟริกา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสนุกสนาน

ในกลุ่มเด็ก ๆ ปัจจุบันก็ยังได้รับความนิยมอยู่ แต่ก็มีกิจกรรมที่ได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ จนถึงการใช้เทคโนโลยีระดับสูง เช่น โปรแกรมเกมคอมพิวเตอร์บทเรียน โปรแกรม โปรแกรมผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ระบบมัลติมีเดีย ประเภท E-Learning เป็นต้น ซึ่งการประชุมสัมมนา การปฏิบัติงานกลุ่ม การทัศนศึกษา ก็เข้าข่ายสื่อกิจกรรมชนิดหนึ่ง

2. แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ประเภทวัตถุและอาคารสถานที่ หมายถึงวัตถุและอาคารสถานที่ ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งความรู้ด้วยตัวของมันเอง สามารถสื่อความหมายโดยลำพังตัวเอง เช่น สถาปัตยกรรมด้านการก่อสร้าง จิตรกรรมภาพฝาผนัง ปูนูนวัตถุทางด้านประวัติศาสตร์ ชิ้นส่วนของธรรมชาติที่ให้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ โบราณวัตถุทางศาสนา พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น พิศมัย ถิละแก้ว (2540:126) ได้แบ่งแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ทรัพยากรบุคคล เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ หรือมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในด้านต่าง ๆ เช่น การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ตลอดจนวิชาชีพต่าง ๆ

2. ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาได้เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ ลำธาร ห้วยหนอง คลองบึง น้ำตก พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ

3. ทรัพยากรสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ แหล่งให้ความรู้ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สถานที่ทางศาสนา พิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ เมืองโบราณ และห้องสมุดประชาชน

รัชนิกร ทองสุคติ (2542:14-17) ได้จำแนกประเภทของแหล่งวิทยาการหรือแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 6 ประเภทคือ

1. ทรัพยากรบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่ให้ผู้สนใจต้องการเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลที่มีทักษะความสามารถในสาขา วิชาต่าง ๆ เช่น ช่างฝีมือ ช่างทอง ช่างไม้ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ อาทิ ศิลปินทุกแขนง นักกฎหมาย นักหนังสือพิมพ์ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์มากมาย

2. ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ พืช และแร่ธาตุ เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษยชาติ ท้องถิ่นใดมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ท้องถิ่นนั้นจะเป็นดินแดนแห่งความมั่นคง แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ และศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้เฉพาะตัวตามเขตภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศมีคุณค่าในการศึกษาค้นคว้าทั้งทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์และอารยธรรม

3. ทรัพยากรวัตถุและสถานที่ หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้าง และวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ให้ได้มาซึ่งคำตอบหรือสิ่งที่ต้องการ เช่น โรงทำน้ำประปา ที่ว่าการอำเภอ โรงพยาบาลและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น โดยแหล่งวิทยาการที่เป็นทรัพยากรวัตถุและสถานที่นับเป็นการให้ความรู้แบบประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจสิ่งที่ต้องการศึกษาได้ง่ายมากขึ้น และเกิดมโนคติที่ถูกต้อง การได้เห็น ได้ยินและได้สัมผัสสิ่งที่ตนอยากเรียนรู้ นับเป็นการช่วยเสริมแรงให้เกิดความใฝ่รู้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แหล่งวิทยาการที่เป็นวัตถุและสถานที่ที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งได้แก่ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ วัด สถานประกอบการ ห้างสมุด ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน สถานีอนามัยและโรงพยาบาล ตลาด และนิทรรศการ

4. ทรัพยากรประเภทสื่อ หมายถึง บุคคลหรือสิ่งที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกันทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ ทักษะ และเจตคติ ด้วยการส่งผ่านทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 แหล่งเรียนรู้ประเภทสื่อที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ของมนุษยชาติสามารถดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสูง ที่สำคัญที่สุดคือ สามารถกระจายความรู้ไปสู่ทุก ๆ พื้นที่โลกอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ทรัพยากรประเภทสื่อสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

5. ทรัพยากรประเภทเทคนิค หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้น สิ่งที่มีมนุษย์ทำการปรับปรุง อาทิ โรงงานที่ทันสมัย ระบบการสื่อสารคมนาคม ศูนย์คอมพิวเตอร์ เครื่องมือหรือระบบใหม่ ๆ ที่นำเข้ามาใช้ในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งช่วยให้เรียนรู้ถึงความก้าวหน้าของมนุษย์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ทั้งด้านความคิดและสิ่งประดิษฐ์คิดค้น

6. ทรัพยากรประเภทกิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติทางด้านประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ การปฏิบัติงานของหน่วยราชการ ตลอดจนความเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับปรุงพัฒนาสภาพต่าง ๆ ในท้องถิ่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม อาทิ การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การส่งเสริมการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย และการรณรงค์ความปลอดภัยของเด็กและสตรีในท้องถิ่น เป็นต้น

ยนต์ ชุ่มจิต (2550:217) ได้กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. ประเภทบุคคลต่าง ๆ
2. ประเภททรัพยากรธรรมชาติ

3. ประเภทสื่อต่างๆ รวมทั้งนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ

4. ประเภทอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

สุจิต ศิลารักษ์ (ม.ป.ป. : 4-5) ได้แบ่งแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งวิทยาการออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. แหล่งวิทยาการประเภทข่าวสาร เอกสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ ฯลฯ แหล่งวิทยาการประเภทนี้ จะทำให้ผู้ใช้มีความรู้ ความคิดเห็นต่อเหตุการณ์บ้านเมือง

2. แหล่งวิทยาการที่เป็นสถานที่ต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุด ตลอดจนสถานที่ที่ให้คุณค่าทางวัฒนธรรม แหล่งวิทยาการประเภทนี้ให้ประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน

3. แหล่งวิทยาการประเภทบุคคล หรือกลุ่มคนเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีวุฒิทางการศึกษา

4. แหล่งวิทยาการที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ดิน หิน ทราย แร่ น้ำตก ชARNน้ำไหล ป่าไม้ แหล่งวิทยาการประเภทนี้ จะทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง รู้จักถนอมใช้คิดพัฒนาเปลี่ยนแปลง อนุรักษ์ ซึ่งครูสามารถเลือกมาใช้ได้ตามความเหมาะสม

5. แหล่งวิทยาการที่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราว ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การจัดโ้ววาทิ การจัดอภิปรายปัญหาชุมชน จัดฉายภาพยนตร์ การขอความร่วมมือจากหน่วยงานสมาคม มาช่วยกันจัดแหล่งเรียนรู้ให้

จากการแบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้ที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ นั้น จะเห็นได้ว่า ประเภทของแหล่งเรียนรู้ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียน การสอนและในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดแหล่งเรียนรู้ที่จะทำการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ประกอบไปด้วย ครู ผู้ปกครองหรือ บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์และกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในวันสำคัญเช่น กิจกรรมวันไหว้ครู วันเข้าพรรษา วันแม่แห่งชาติ วันพ่อแห่งชาติ วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ และงานประเพณีลอยกระทงกิจกรรมวันสุนทรภู่ กิจกรรมวันภาษาไทย วันเยาวชน วันต่อต้านยาเสพติด วันงดสูบบุหรี่โลก ที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนชุมชนยมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1

2. แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน โดยในที่นี้จะเป็นแหล่งเรียนรู้จากการสำรวจความต้องการที่จะไปเรียนรู้นอกสถานที่ในปีการศึกษา 2552 ประกอบไปด้วย เพาะเห็ดฟาง โรงเรียนพุทธเกษตร พิพิธภัณฑ์สงครามโลก โรงเรียนพุทธเกษตร วัดต่อแพ วัดม่วยต่อ หุ่นจำลอง

ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน

แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพตรงกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544กระทรวงศึกษาธิการ (2545:2) ที่ว่าการจัดการเรียนรู้ควรใช้การเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ขวนคิด ขวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา

ประนอม อรุณานันท์ (2545:13) ได้ให้ความคิดเห็นถึงปัจจัยสำคัญ ในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอจะทำให้ผู้เรียน ได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ตามความถนัดและความสนใจ

กษมา วรวรรณ ณ อุษรยา (อ้างในประนอม อรุณานันท์ 2545:14) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่า การเรียนรู้จากสิ่งรอบตัวอย่างลึกซึ้ง และเชื่อมโยงจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว จะทำให้เด็กเกิดความรู้ที่มีความหมาย นำไปใช้ได้จริง เด็กทุกคนควรได้เรียนในสิ่งที่คอยสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเรียนพร้อมกันหรือจบพร้อมกัน เพราะเด็กมีความแตกต่างกันในทุกเรื่อง สังคมของเรากำลังปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูป การเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้ มีความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวกับตนเองได้ โดยเฉพาะความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ให้ประสบการณ์ตรง และประสบการณ์ที่เป็นจริงกับเด็ก มีชีวิตชีวาไม่แห้งแล้งเหมือนแบบเรียนในชั้นเรียน

ยนต์ ชุ่มจิต (2550:217) ได้กล่าวว่า แหล่งความรู้ทุกประเภทมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของบุคคลต่างๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน กล่าวโดยสรุปดังนี้

1. เป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิต
2. ช่วยเสริมการเรียนการสอน
3. เป็นแหล่งปฐมนุฏของการศึกษาหาความรู้
4. ใช้เป็นแหล่งความรู้ที่ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง
5. ใช้เป็นแหล่งศึกษาเกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆ

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณิ คำวังนัง (2545:23) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ มีความสำคัญทั้งโดยนัยของการเป็นแหล่งที่มีความรู้หลากหลาย พร้อมทั้งให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้าด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เป็นแหล่งเชื่อมโยง การเรียนรู้

ของโรงเรียนและชุมชนเข้าด้วยกันและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขตามหลักการปฏิรูปที่เน้นการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุดที่ผู้เรียนเรียนรู้จากการคิดปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ในเรื่องที่สุดคล้องกับการดำรงชีวิตจากแหล่งเรียนรู้รอบตัว อีกทั้งชุมชนกับสิ่งแวดล้อมใกล้บริเวณเขตบริการของโรงเรียนจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้วิธีการคิดที่สำคัญของผู้เรียน เพราะผู้เรียนจะได้เรียนรู้การคิดจากชุมชนอย่างหลากหลาย

จรรยา ชูลาก (2545:5) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ว่า มีความจำเป็นต่อการจัดประสบการณ์โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งกระตุ้นส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน และใช้กระบวนการวิจัยในกระบวนการเรียนรู้จัดประชุมสัมมนาหรือส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้บริหารควรจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการแสวงหาและประสานความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น และแหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อระดมทรัพยากร แลใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและตามความสนใจของผู้เรียน

วิเชียร วงศ์คำจันทร์ (ม.ป.ป. :2) ได้แบ่งความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ออกเป็น 8 ข้อด้วยกัน คือ

1. เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
2. เป็นแหล่งศึกษาตามอัธยาศัย
3. เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
4. เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความคิด วิชาการและประสบการณ์
5. เป็นแหล่งปลูกฝังค่านิยมรักการอ่านและแหล่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
6. เป็นแหล่งสร้างความคิดเกิดอาชีพใหม่สู่ความเป็นสากล
7. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ตรง
8. เป็นแหล่งส่งเสริมมิตรภาพความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนหรือผู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

ปัญหาท้องถิ่น

ภพ เลหาไพบูลย์ (2542:240-241) กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับจาก การใช้แหล่งเรียนรู้และการศึกษานอกสถานที่ โดยสรุปได้ดังนี้ การใช้แหล่งเรียนรู้ชุมชนและการศึกษานอกสถานที่ เป็นการเรียนรู้จากการได้ปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ จนเกิดการรับรู้ การคิดและ การกระทำซึ่งจะนำไปสู่การสรุป หรือการค้นพบด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมนำไปสู่การสรุปและการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการนำมาใช้ในการเรียนการสอน สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด ความสนใจในการเรียนเพิ่มขึ้นเพราะได้เรียนรู้จากสภาพความเป็นจริง ได้ลงมือทำหรือปฏิบัติจริงอย่างหลากหลาย ได้รับประสบการณ์ตรงฝึกทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และการไปศึกษาแหล่งเรียนรู้สามารถปลูกฝังเจตคติให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียน มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน ต่อสังคม รักและผูกพันกับท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งเสริมสร้างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นแหล่งสร้างความรู้ ความคิด วิชาการและประสบการณ์ ปลูกฝังค่านิยม รักการอ่าน และศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเองสอดคล้องเชื่อมโยงบูรณาการอย่างมีความหมายกับชีวิตอย่างจริงจังและเป็นองค์รวมที่ต้องอาศัย การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนรักและหวงแหนในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการที่จะนำแหล่งเรียนรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพได้นั้น ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย โดยมีการบริหารและจัดการแหล่งเรียนรู้ กำหนดนโยบายส่งเสริม สนับสนุน การจัดหา จัดสร้าง หรือพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และประสบการณ์การจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียน มีการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอผลงาน/นวัตกรรมที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้ ร่วมทั้งการติดตาม ดูแล และประเมินผลระบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียนแหล่งเรียนรู้

การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

แหล่งเรียนรู้มีประโยชน์ในการเรียนการสอนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทางการศึกษา เพราะสามารถช่วยให้ครูและนักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง จากการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังที่นักการศึกษาหลายคนได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

พิศมัย ถิละแก้ว (2540:127) ได้กล่าวถึงการใชแหล่งวิทยาการเพื่อให้เกิดประโยชน์ ผู้บริหารควรที่จะได้พิจารณาแนวทางในการใช้แหล่งวิทยาการ โดยมีการสำรวจแหล่งวิทยาการ แต่ละประเภทมีการบันทึกข้อมูลที่สำคัญของแหล่งวิทยานั้น ๆ มาจัดทำทะเบียนแหล่งวิทยาการ ซึ่งอาจแบ่งตามประเภทหรือแบ่งตามลักษณะเพื่อความสะดวกในการนำมาใช้ประโยชน์ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูได้ใช้แหล่งวิทยาการประกอบการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน อาจจัด นิทรรศการแนะนำแหล่งวิทยาการหรือจัดทำเอกสารแจกเผยแพร่แก่ครูใน โรงเรียนเพื่อ ประชาสัมพันธ์แหล่งวิทยาการต่าง ๆ และให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการตรวจสอบและปรับปรุง ทะเบียนแหล่งวิทยาการให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ซึ่งเมื่อโรงเรียนแต่ละแห่งมีการวางแผนทาง การใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบระเบียบแล้วครูในฐานะผู้นำกิจกรรมการเรียนการสอน

ต้องศึกษาและเข้าใจวิธีการใช้ทรัพยากรดังกล่าวจึงจะทำให้แหล่งวิทยาการที่มีอยู่นั้นเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ โดยมีขั้นตอนวิธีการใช้แหล่งวิทยาการ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมการใช้แหล่งวิทยาการ โดยมีการสำรวจวางแผนการใช้แหล่งวิทยาการ ติดต่อขออนุญาต นัดหมายบุคคลหรือสถานที่ ที่ใช้เป็นแหล่งวิทยาการเพื่อขอชมหรือรับฟังคำบรรยายตามกำหนดเวลาสถานที่ มีการเตรียมการประชุมนัดหมายผู้ร่วมงาน นักเรียนให้รู้ และเข้าใจถึงหลักการและกิจกรรมที่ต้องกระทำขณะที่ทำการศึกษาในแหล่งวิทยาการและหลังจากกลับจากแหล่งวิทยาการ รวมทั้งเตรียมการเดินทาง กำหนดการ ขานพาหนะ สัมภาระ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้ในการเดินทางไปศึกษาในแหล่งวิทยาการ
2. ขั้นดำเนินการ เมื่อเตรียมการเรียบร้อยแล้วเมื่อถึงกำหนดการก็ให้ปฏิบัติตามแผนคือเมื่อเดินทางถึงแหล่งวิทยาการ ติดต่อพบกับเจ้าของสถานที่หรือผู้นำชม หรือวิทยากร ศึกษาหาความรู้ ทักยะ ประสพการณ์จากแหล่งวิทยาการและวิทยากร จดบันทึก ถ่ายภาพ บันทึกเสียงเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ที่ได้พบเห็นจากแหล่งวิทยาการไว้เป็นหลักฐานในการศึกษา
3. ขั้นการเสนอผลงาน เมื่อนักเรียนเดินทางกลับจากการศึกษาจากแหล่งวิทยาการแล้วให้นักเรียนนำเสนอผลงานจากการศึกษา เช่น การอภิปรายรายงานแสดงผลงาน นิทรรศการ และการประเมินผลการศึกษาแหล่งวิทยาการ เป็นต้น
4. ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นที่จะประเมินผล ดูว่าการศึกษาจากแหล่งวิทยาการได้บรรลุตรงตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนไว้มากน้อยเพียงใด โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ ทดสอบ และตรวจสอบผลงาน แล้วประเมินผลการศึกษาจากแหล่งวิทยาการและเก็บผลไว้เป็นหลักฐานหรือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาในครั้งต่อไป

การใช้แหล่งการเรียนรู้ในการเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความจำเป็นมากในสภาพการเรียนการสอนในปัจจุบัน เนื่องจากการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ทุกแห่ง ทุกเวลาตามความสามารถและความต้องการของผู้เรียน แหล่งเรียนรู้จึงควรมีหลากหลายเพียงพอและทันสมัย ตอบสนองผู้เรียนให้มากที่สุดและการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงนั้นเป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อน ดังนั้นบทบาทของครูจากที่เคยเป็นผู้บอกความรู้จากตำรา จะเปลี่ยนเป็นผู้จัดประสบการณ์ ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้เองทำให้ครูมีบทบาทที่สำคัญต่อการปรับปรุงและปฏิรูปการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังข้อความบางตอนของปญญา ในการประชุมนานาชาติว่าด้วยการศึกษาขององค์การยูเนสโก สมัยที่ 45 กล่าวว่า ครูเป็นจักรกลสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะต้องมีขึ้นใน โรงเรียน ในห้องเรียน ทุกระดับชั้น และทุกประเภท และในระบบการศึกษาทั้งระบบ หากจะเร่งเปลี่ยนแปลง ครูจะต้องช่วยและชี้แนะนักเรียนให้แสวงหาความรู้ ทั้งยังจะต้องสอนนักเรียนให้ตระหนัก ในเอกลักษณ์ของตน

มีขันติธรรม พร้อมทั้งจะรับความคิดเห็นของผู้อื่นและวัฒนธรรมอื่น สามารถศึกษาตลอดชีวิต และเผชิญอนาคตด้วยความเชื่อมั่น (รุ่ง แก้วแดง, 2541:136)

ประเวศ วะสี (อ้างใน ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และดารณี คำวังนัง, 2545:20-21) ได้กล่าวว่า วิธีการ เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียน ได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ทำได้โดย

1. เรียนรู้จากคนในชุมชน ในชุมชนมีผู้รู้ด้านต่าง ๆ มากมาย มากกว่าครูที่สอนท่องหนังสือ เช่น ผู้รู้ทางเกษตรกรรม ทางช่าง ผู้รู้ทางศาสนา หมอพื้นบ้าน ผู้นำชุมชน ถ้าเปิดโรงเรียนสู่ชุมชนให้ทั้งครูและนักเรียนได้รู้จากคนในชุมชน จะมีครูมากมายหลากหลาย เป็นครูที่รู้จริง จะทำให้ การเรียนรู้เข้าไปเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จะสนุกไม่น่าเบื่อและที่สำคัญจะเป็น การปรับระบบคุณค่า
2. เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ควรสำรวจและสร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพิ่มขึ้นให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นทุ่งนา ป่าเขา แหล่งน้ำ วัด แหล่งอนุรักษ์ป่า แหล่งอนุรักษ์สัตว์ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ พืชพันธุ์ต่าง ๆ ทุกตำบลควรสร้างพืชพันธุ์ต่าง ๆ ของตนเองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม
3. เรียนรู้เรื่องของชุมชน การเรียนเรื่องชุมชนให้มากที่สุด เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การแพทย์พื้นบ้าน ศาสนา
4. เรียนรู้จากการปฏิบัติงานในชุมชน ครูและนักเรียนควรจะเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน เช่น ทำเกษตร หัตถกรรม แปรรูปอาหาร งานช่าง ธุรกิจ ชุมชน การท่องเที่ยว การแพทย์แผนไทย การทำมาหากิน เพื่อที่จะได้ทำงานเป็น จัดการเป็น อยู่ร่วมกันเป็น มีอาชีพ แก้ปัญหาเศรษฐกิจและเป็นการพัฒนาศีลธรรมไปด้วยในตัว เป็นศีลธรรมที่เกิดจากการดำเนินชีวิตร่วมกัน

सरค์ วรอินทร์ และทิพวัลย์ คำคง (2545:61) ได้ให้แนวคิดในการใช้แหล่งเรียนรู้ว่าเป็นการใช้แหล่งภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้โดยตรงด้วยตนเองอย่างถูกต้อง และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา สามารถใช้แหล่งเรียนรู้มาหล่อหลอมคนในท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ ในชุมชน เป็นการสร้างเจตคติ ค่านิยม ความภาคภูมิใจให้เกิดขึ้นกับกับคนในชุมชน ส่วนในด้านการบริหารโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชนทำได้โดยร่วมมือกับชุมชน กำหนดเป้าหมายในการจัดการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ออกแบบและวางแผนดำเนินการจัดการเรียนการสอนและใช้แหล่งเรียนรู้จากทุกส่วนของชุมชนโดยจัดกิจกรรมระหว่าง โรงเรียน วัด ชุมชน เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน สามารถทำได้โดยวิธีการดังนี้

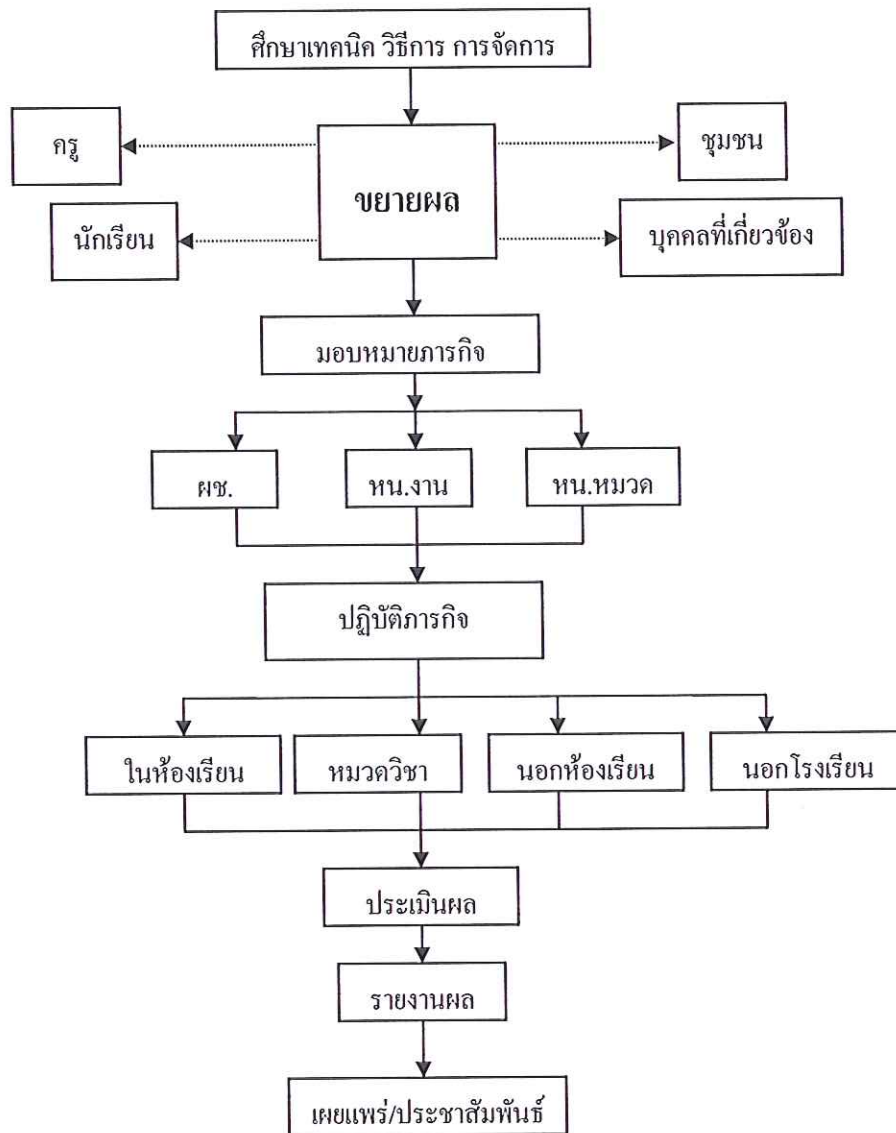
1. การจัดทำโครงการรณรงค์แก้ไขปัญหามลพิษของชุมชน เช่น โครงการต่อต้านยาเสพติด โครงการป้องกันภัยของชุมชน เป็นต้น

2. จัดเวทีการเรียนรู้ โดยร่วมกับวัดและองค์กรชุมชน จัดเวทีการเรียนรู้ขึ้น ในชุมชน ในเรื่องที่จะต้องแก้ไขและพัฒนา

3. จัดแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน โดยจัดทำป้ายนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญา ห้องดินและหอกระจายข่าว เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน

ประพนธ์ อรุษานันท์ (2545:7 และ 42) ได้กล่าวถึงขั้นตอน การเตรียมการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบสร้างความรู้ด้วยตนเองว่า ขั้นแรกครูควรมีการเตรียมตัวเอง มีการเตรียมแหล่งความรู้ เตรียมเนื้อหา เตรียมข้อมูล ซึ่งจะต้องให้ คำอธิบายแนะนำ คำปรึกษา ให้ข้อมูลความรู้ ที่ชัดเจนแก่ ผู้เรียน รวมทั้งแนะนำแหล่งความรู้ที่จะให้ผู้เรียนไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล ซึ่งการเตรียม แหล่งข้อมูล ควรมีการเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้ให้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบ ความรู้ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะใช้ ประกอบกิจกรรมในห้องเรียน หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วย ตนเองมีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาโดยเด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ และประสบการณ์ ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด

ดั่งแบบการบริหารและจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ของเนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544:30) ภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ผังการบริหารและการจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

ที่มา : เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเสรษฐ, 2544:30

จากการศึกษาการบริหารจัดการและใช้แหล่งการเรียนรู้ในการเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวคิดของนักการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียน การสอน คือ การใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และนอกโรงเรียนโดยมีการกำหนดเป้าหมาย ในการใช้แหล่งเรียนรู้ ออกแบบและวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้โดยจัดกิจกรรมในการเรียน การสอนที่ใช้แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษามากที่สุด

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ในการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วม รูปแบบของการมีส่วนร่วม และประโยชน์ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามลำดับดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ต้องการให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร การสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบในพันธะภาระการศึกษามีใจเรื่องของคนใดคนหนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา หน้าที่ของความเป็นพ่อเป็นแม่ครูเป็นต้น นอกจากนี้กระบวนการการทำงานและผลของสถานศึกษาแห่งนั้นต้องสามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อ โดยสังคมและประชาชนการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์จัดการความรู้ สพท.พย.1. ค้นเมื่อ 2550 [ออนไลน์] <http://area.obec.go.th/phayao1/kmc/modules.php?name=News&file=print&sid=322> ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วม ตั้งแต่เกิดโครงการ กิจกรรม โดยเริ่มค้นหาปัญหา สาเหตุ วางแผน ตัดสินใจดำเนินการ ระดมทรัพยากร กำหนดเป้าหมาย สรุปบทเรียน ติดตามและประเมินผล รับผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน

วันชัย โกมลละสุต ค้นเมื่อ 2549 [ออนไลน์] http://subweb2.dpt.go.th/dpt_kmcenter/index.php?option=com_content&task=view&id=26&Itemid=1. ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม คือ ทรัพยากรในการบริหาร ที่เป็นส่วนของบุคคลในแต่ละระดับการปฏิบัติมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการจัดองค์กรการสั่งการ และควบคุมการปฏิบัติในแต่ละส่วน ๆ อย่างเต็มความสามารถ ทั้งในทิศทางเพื่อการปฏิบัติด้านเดียว หรือการนำเสนอซึ่งความคิดในการดำเนินการตามกระบวนการนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2547:30-33) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลข่าวสาร กำหนดปัญหาและความต้องการของตนเอง และการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ถ้าสามารถบริหารการมีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสมแล้ว การบริหารงานก็จะเกิดผลดี มีประสิทธิภาพในทางตรงกันข้ามหากเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมมากจนเกินไปก็จะทำข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะหลากหลายจนเกินขอบเขต ซึ่งจะทำให้การบริหารงานขาดประสิทธิภาพท้ายที่สุดก็ไม่สามารถดำเนินการอะไรเป็นขึ้นเป็นอัน ไม่ว่าการมีส่วนร่วมนั้นจะกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อมตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบลักษณะใด ๆ ก็ตามจะปรากฏผลเป็น 2 ลักษณะดังนี้

1. การมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ (Constructive Participation) คือการมีส่วนร่วมที่ทั้งสองฝ่ายต่างมองโลกไปในทิศทางที่ดี พร้อมทั้งจะร่วมกันสร้างสรรค์ด้วยการปรับทัศนคติเข้าหากัน

เกิดความเรียนรู้และสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะแก้ไขปัญา และหาข้อยุติต่าง ๆ อันนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจบนพื้นฐานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพึงพอใจ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าและสิ่งที่สังคมพึงปรารถนา

2. การมีส่วนร่วมที่มีข้อขัดแย้ง คือ การมีส่วนร่วมที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีอคติต่อกันเป็นการมองโลกในแง่ร้าย เมื่อมีโอกาสเผชิญหน้ากันจะพยายามหักล้างความคิดซึ่งกันและกันโดยไม่มีการปรับทัศนคติเข้าหากัน จึงยากที่จะหาจุดร่วมให้เกิดความพึงพอใจกันได้ การร่วมมือร่วมใจจึงแอบแฝงไว้ซึ่งความไม่จริงใจต่อกันในการดำเนินกิจกรรม

อนุพล มานะสารวุฒิ (2543:37-38) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) ของชุมชนในการจัดการศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการกับปัญหาของตนอย่างเต็มที่ และเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมและภารกิจของตนเองที่มีส่วนร่วมต่อองค์กรในฐานะที่โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคมที่จะจัดตั้งขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของสังคมและชุมชนโดย สกต สกตเดช (2542:29) เสนอว่า การมีส่วนร่วม คือการเข้าไปเกี่ยวข้องในการรู้เห็น ตัดสินใจ ควบคุมดูแลและส่งเสริมให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากการศึกษาการมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของผู้วิจัยข้างต้น สามารถสรุปการมีส่วนร่วม คือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จในการทำงาน

รูปแบบการมีส่วนร่วม

การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างความรู้สึที่ดีในการปฏิบัติงานและเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ ต่อการปฏิบัติงานและหน่วยงาน ซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมนี้ ได้มีผู้เสนอไว้ดังนี้

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542:126 – 128) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานที่ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นแหล่งเรียนรู้ การศึกษาในรูปแบบเก่าทำให้ผู้เรียนขาดการมีส่วนร่วม ทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ เพราะเนื้อหาทางการเรียนไม่ตอบสนองในด้านความแตกต่างของผู้เรียน รวมทั้งไม่เชื่อมโยงกับความเป็นจริงในชีวิตและชุมชน เป็นการตัดขาด ขบวนการถ่ายทอด วิธีชีวิต วัฒนธรรม และการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นการเปิดโอกาสให้สังคมและชุมชน มีส่วนร่วมเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ออกไปศึกษาค้นคว้าจากชุมชน เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาจากวิทยากรท้องถิ่นของตนเอง

2. การมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมเป็น คณะกรรมการ จัดการศึกษาของโรงเรียน เพื่อดำเนินงาน ได้แก่การวางแผนนโยบายโรงเรียนการร่วมจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอน การบริหารงบประมาณ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร การทำกิจกรรม โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง บุคลากร ในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งเข้ามาเป็นครู เป็นวิทยากร เสริมความรู้แก่ผู้เรียนหรือนำพาผู้เรียนไปเรียนรู้โดยตรง

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545:10 – 12) ได้เสนอรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การปรึกษาหารือ (Consultive Management) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานรูปแบบของคณะกรรมการ (Committee) เช่นคณะกรรมการโครงการ คณะกรรมการดำเนินงาน คณะกรรมการเฉพาะกิจ หรือคณะกรรมการที่เรียกชื่ออย่างอื่น รูปแบบนี้เป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการงาน มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินการด้วย ระบบการปรึกษาหารือนี้เหมาะสำหรับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ประธานโครงการ ประธานคณะกรรมการหรือกรรมการเป็นต้น

2. กลุ่มคุณภาพ (Quality Control Circles) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปแบบของกลุ่มบุคคล 3 - 10 คน ที่อยู่ในหน่วยงานเดียวกัน รูปแบบกลุ่มคุณภาพนี้เหมาะสำหรับใช้กับผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติหรือระดับหัวหน้างาน เพราะเป็นการฝึกฝนและเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เพื่อค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งมีกระบวนการในการบริหารกลุ่มสร้างคุณภาพ 4 ขั้นตอน P (Plan) การวางแผน D (Do) การปฏิบัติ C (Check) การตรวจสอบ และ A (Action) การปรับปรุงแก้ไข หรือ PDCA ระบบคุณภาพจะใช้ได้ผลดีก็ต่อเมื่อมีการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) และการใช้กระบวนการกลุ่มให้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญที่สุด คือ ความพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานต้องอยู่ในเกณฑ์สูง จึงจะสามารถนำระบบกลุ่มคุณภาพนี้มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ระบบเสนอแนะ (Suggestion System) เป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่ได้ผลมากในการปฏิบัติ โดยมีลักษณะที่แตกต่างจากข้อเสนอแนะที่มักพบและเห็นทั่วไป ที่มีลักษณะเป็นกล่อง หรือตู้รับฟังความเห็นเท่านั้น กล่าวคือรูปแบบนี้ จะเป็นแบบฟอร์ม ข้อเสนอแนะให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกรอกตามแบบที่กำหนด เช่น ปัญหาที่พบคืออะไร สาเหตุของปัญหามาจากอะไร วิธีการแก้ปัญหามีอะไรบ้าง และผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นเป็นอย่างไร สำหรับแบบฟอร์มที่กำหนด อาจแตกต่างกันไปตามความต้องการของแต่ละหน่วยงาน แต่มีการปฏิบัติเดียวกัน คือจะต้องมีคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอแนะ มีหน้าที่ในการประเมินข้อเสนอแนะจากแบบฟอร์มต่าง ๆ นั้นว่าเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงใด ความเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ

มากนัก้อยแค่ไหน และสมควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะหรือไม่แล้วนำเสนอผู้มีอำนาจพิจารณา
ดำเนินการต่อไปและถ้าข้อเสนอแนะใดมีการนำไปปฏิบัติ ควรมีการประชาสัมพันธ์และพิจารณาให้
ผลตอบแทนเป็นรางวัลหรือผลตอบแทนอื่นๆ ตามที่หน่วยงานกำหนด ซึ่งรูปแบบนี้เหมาะสำหรับ
ใช้กับผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ

4. ระบบส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนเป็นเจ้าของกิจการ (Employee Ownership plan)
รูปแบบนี้พบมากในการบริหารกิจการของบริษัท หน่วยงานเอกชน หรือรัฐวิสาหกิจโดยการส่งเสริมให้
ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับมีส่วน เป็นทุนเรือนหุ้นในแต่ละปี จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ
กิจการเอง และมีความรู้สึกผูกพันในการปฏิบัติงาน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันดังนี้ ในรูปแบบนี้
ผู้บริหารอาจนำมาประยุกต์ใช้ โดยการสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของหน่วยงาน
เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายพึงพอใจที่จะมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

จากรูปแบบของการมีส่วนร่วมพอสรุปได้ดังนี้ การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา
ผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถที่จะปฏิบัติงาน ได้ตามลำพังคนเดียว ในการที่จะนำรูปแบบการบริหาร
แบบมีส่วนร่วมไปใช้ในสถานศึกษาควรจะต้องเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของ
สถานศึกษานั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
นั้นต้องอาศัยรูปแบบของการมีส่วนร่วมของทุก ๆ ฝ่ายประกอบด้วย ชีระพงษ์ แก้วหาญ. ค้นเมื่อ
วันที่ 28 มีนาคม 2552 [ออนไลน์] <http://www.prachasan.com/mindmapknowledge/aic.html> ได้
กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโดยมีลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมี
หลายลักษณะ เช่น การมีส่วนร่วมในฐานะการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วม ในคณะกรรมการเป็น
ผู้แทนชุมชนองค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิ การมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาโดยให้ใช้สถาน
ประกอบการ การให้วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น
ในการจัดการศึกษา การรับทราบรายงานการจัดการศึกษาประจำปีของสถานศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation:A) คือขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน แสดงความคิดเห็น รับฟัง และหา
ข้อสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เป็นประชาธิปไตย ยอมรับในความคิดของเพื่อนสมาชิกโดยใช้
การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น และแบ่งเป็น 2 ส่วน

A1 : การวิเคราะห์สภาพการของหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล ในปัจจุบัน

A2 : การกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์ อันเป็นภาพพึงประสงค์ในการพัฒนาว่า
ต้องการอย่างไรโดยการวาดภาพมีความสำคัญคือ

1.1 การวาดภาพจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถสร้างจินตนาการ คิด วิเคราะห์
จนสรุปมาเป็นภาพ และช่วยให้ผู้ไม่ถนัด ในการเขียนสามารถสื่อสารได้

374423

จพ
371. 2
ด 17 ก
บ. 1 2053

1.2 ช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดและพูด เพื่ออธิบายภาพซึ่งตนเองวาด นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมอื่นๆ ได้ซักถามข้อมูลจากภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยน และกระตุ้นให้คนที่ไม่ค่อยกล้าพูด ให้มีโอกาสนำเสนอ

1.3 การรวมภาพของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นภาพรวมของกลุ่ม จะช่วยให้มีความง่ายต่อการรวบรวมแนวคิดของผู้เข้าร่วม ประชุม และสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของภาพ (ความคิด) และส่วนร่วมในการสร้างภาพพึงประสงค์ของกลุ่ม

1.4 จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการประชุมให้มีความสุข และเป็นกันเอง ในบางครั้งผู้เข้าร่วมประชุม มักมองว่าการวาดภาพเป็นกิจกรรมสำหรับเด็ก ดังนั้นวิทยากร กระบวนการ จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจ และนำเกมต่างๆเกี่ยวกับการ วางแผน การละลายพฤติกรรมกลุ่ม หรือ การวาดภาพ เพื่อการแนะนำตนเองหรือวาดภาพสิ่งที่ตนเองชอบไม่ชอบมาใช้ อุปกรณ์เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมประชุม

2. ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence:I) คือขั้นตอนการหาวิธีการและเสนอทางเลือกในการพัฒนา ตามที่ได้สร้างภาพพึงประสงค์ หรือที่ได้ช่วยกันกำหนด วิสัยทัศน์ (A2) เป็นขั้นตอนที่จะต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการ และค้นหาเหตุผลเพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนา กำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการโดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

2.1 I1: การคิดเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามภาพพึงประสงค์

2.2 I2: การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ โดย

2.2.1 กิจกรรม หรือโครงการที่หมู่บ้าน ชุมชน ท้องถิ่นทำเองได้เลย

2.2.2 กิจกรรมหรือโครงการที่บางส่วนต้องการความร่วมมือ หรือการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่ร่วมทำงานสนับสนุนอยู่

2.2.3 กิจกรรมที่หมู่บ้านชุมชนตำบล ไม่สามารถดำเนินการได้เอง ต้องขอความร่วมมือเช่น ดำเนินการจากแหล่งอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน

3. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control:C) คือยอมรับและทำงานร่วมกันโดยนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินการ ซึ่งจะรับผิดชอบโครงการ โดยขั้นตอนกิจกรรมประกอบด้วย

C1: การแบ่งความรับผิดชอบ

C2: การตกลงใจในรายละเอียดของการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติ นอกจากนี้ ผลลัพธ์ที่ได้จากการประชุมคือ

3.1 รายชื่อกิจกรรม หรือโครงการที่กลุ่ม องค์กรชุมชนดำเนินการได้เอง ภายใต้ความรับผิดชอบ และเป็นแผนปฏิบัติการ ของหมู่บ้าน ชุมชน

3.2 กิจกรรม โครงการที่ชุมชน หรือองค์กรชุมชน เสนอขอรับการส่งเสริม สนับสนุน จากองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่ทำงาน หรือสนับสนุนชุมชน

3.3 รายชื่อกิจกรรม โครงการที่ชาวบ้านต้องแสวงหาทรัพยากร และประสานงานความร่วมมือจากภาคีความร่วมมือต่างๆ ทั้งจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผน และการกำหนดนโยบาย (Appreciation) การมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร การให้คำปรึกษา การติดต่อประสานงาน (Influence) การมีส่วนร่วมในการควบคุมไปสู่การปฏิบัติ (Control)

ประโยชน์ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

การให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการศึกษา เป็นผลดีทั้งสถานศึกษาและชุมชน ต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมรับผิดชอบ ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นดังต่อไปนี้

ทัตสนา แสงศักดิ์ (2548:45) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในการศึกษาว่าก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เป็นต้นว่า

1. เกิดกระบวนการกลุ่มและทำงานร่วมกัน การปฏิบัติงานเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชนต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานถ้าเกิดจากความคิดเห็นของสถานศึกษาแห่งเดียวย่อมไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและไม่เกิดกระบวนการพัฒนาร่วมกัน
2. เป็นการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา ได้ทราบปัญหาที่แท้จริงและยังเป็นการลดภาระการทำงานจากส่วนกลาง
3. ทำให้ใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่า การที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจะทำให้ร่วมกันดูแลทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนรวม
4. ช่วยในเรื่องระบบการติดตามผล สถานศึกษา และชุมชนจะควบคุมดูแลตรวจสอบการทำงานให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน

5. สร้างจิตสำนึกที่ดีในการทำงานเพื่อเด็ก เพื่อสังคม และส่วนร่วมมากกว่าการทำงานเพื่อตนเอง

สมยศ นาวิการ (2545:22 – 23) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมไว้ คือ

1. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงเมื่อนุคคลได้เข้ามีส่วนร่วมไว้ คือ ทางด้านที่จะเปลี่ยนแปลงแล้วจะเกิดการยอมรับมากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากบุคคลคนเดียว หรือกลุ่มเดียวที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อไปให้ผู้รับผิดชอบ โดยปราศจากการมีส่วนร่วมแล้ว เช่น ผู้บริหารพยายามให้มีการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่มีผลกระทบต่อพนักงาน โดยที่พนักงานไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่ต้น ก็จะทำให้เกิดแรงต่อต้านจากพนักงาน
 2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชามีความราบรื่น การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการสื่อสารกันทั้ง 2 ฝ่าย เกิดการปฏิสัมพันธ์ในทางที่ดี
 3. ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กรเพิ่มมากขึ้น พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรและมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในการร่วมตัดสินใจในองค์กร
 4. ความไว้วางใจฝ่ายบริหารมีมากขึ้น การที่พนักงานได้มีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารทั้งการวางแผน การตัดสินใจ ย่อมทำให้พนักงานรู้ถึงความต้องการของฝ่ายบริหาร ทำให้เขาไว้วางใจผู้บริหารมากขึ้น ความรู้สึกไว้วางใจเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นอย่างหนึ่งในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
 5. การบริหารผู้ใต้บังคับบัญชาง่ายขึ้น เนื่องจากการที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่กระทบต่อพวกเขา ทำให้การยอมรับในการเปลี่ยนแปลงและยอมรับในอำนาจของผู้บริหารมีมากขึ้น
 6. การตัดสินใจของฝ่ายบริหารมีคุณภาพมากขึ้น เพราะว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจเป็นการรวบรวมความรู้ ความสามารถของบุคคลและความคิดอย่างหลากหลายจากผู้ร่วมงานในการตัดสินใจ
 7. การสร้างทีมงานที่มีคุณภาพการมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงทีมงานให้ดีขึ้น ทีมงานมีความร่วมมือกันในการกำหนดเป้าหมายและการดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมาย
 8. การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่บนดีขึ้น เป็นการปฏิบัติงานสนองตอบต่อความต้องการของผู้ปฏิบัติได้เป็นอย่างดี มีการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
- อนุพล มาชนะสารวุฒิ (2543:38) กล่าวถึงประโยชน์ของการให้ประชาชนชนมีส่วนร่วมจัดการศึกษา คือ

1. ได้ทราบถึงความต้องการของท้องถิ่น
2. แบ่งเบาภาระหรือรับภาระแทนราชการในการ จัดการศึกษาได้บางกรณี
3. เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือผู้ร่วมงาน
4. ลดความขัดแย้งในการบริหารงาน
5. เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ
6. เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานแบบประชาธิปไตย
7. เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน ซึ่งเท่ากับว่าลดต้นทุนในการผลิตเพราะ

ทุกคนจะมีความรู้สึกร่วมกันว่ามีส่วนเกี่ยวข้องผูกพันและเป็นส่วนขององค์การจึงช่วยกันใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด

จากประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สถานศึกษาจะได้ทราบถึงความต้องการของชุมชน เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะและสร้างความผูกพันที่ดี ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา

การจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนขุนยวมวิทยา

การจัดการแหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนขุนยวมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ในการในการวิจัยนี้จะกล่าวถึงแหล่งเรียนรู้ ด้านบุคลากร ด้านสถานที่ และด้านกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นดังนี้

แหล่งเรียนรู้ ด้านบุคลากร

การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในโรงเรียนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ครูมีเสรีภาพในการคิด ในการพัฒนาคุณภาพของงาน การเพิ่มพูนความรู้ในงานการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543 ข:21 – 22) ได้ระบุแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่ควรดำเนินการ คือ

1. จัดแหล่งการเรียนรู้ให้ครูได้ศึกษาและพัฒนาตนเอง
2. จัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาให้รองรับกับการนิเทศจากภายนอกหรือการส่งเสริมสนับสนุนจากสถานบันการศึกษาที่เป็นพี่เลี้ยงของสถานศึกษา

3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาล้ำคิด ล้ำทำ ล้ำตัดสินใจ และมีเสรีภาพทางวิชาการ

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ทำงานร่วมกันได้แลกเปลี่ยนสิ่งที่เรียนรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ารับการอบรมร่วมประชุมสัมมนา ฝึกปฏิบัติการ ที่หน่วยงานหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ จัดขึ้น

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาได้แลกเปลี่ยนการเรียนรู้และประสบการณ์ในการทำงานกับบุคลากรในสถานศึกษาอื่น

7. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองตามมาตรฐานวิชาชีพ

8. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษา ได้สะสมประสบการณ์ทางวิชาชีพเพื่อการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคลากร มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพประกอบไปด้วย ครู ผู้ปกครอง หรือบุคคลในชุมชนที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมมีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีความรู้ดีในเฉพาะทางนั้น ๆ อาทิ บุคคลที่มีความรู้ในโรงเรียนชุมชนวิทยุ เช่น ครูทุกคน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนบุคคลที่มีความรู้นอกโรงเรียนชุมชนวิทยุ เช่น วิทยากรท้องถิ่น ได้แก่ ช่างตีมีด ช่างปักเสื้อไทยใหญ่ ช่างทอเสื่อกะเหรี่ยง เกษตรกรเพาะเห็ด เป็นต้น โดยบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่ถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิด เจตคติและวิธีปฏิบัติตน

สถานที่

ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในด้านสถานที่นั้นกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545:45) ได้กล่าวถึงการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษา เช่น บริเวณสถานศึกษาสะอาดมีต้นไม้ร่มรื่น มี шум มีมุมสงบ ห้องเรียนสะอาดมีสีและแสงที่อ่อนโยน นุ่มนวล มีรูปภาพตกแต่งผนังอย่างเหมาะสม มีโรงอาหารและห้องน้ำที่สะอาดถูกสุขอนามัย จะช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มากยิ่งขึ้น เกิดความรัก และไม่ต้องการให้สถานศึกษาและห้องเรียนของตนสกปรกเกิดความเคยชินกับความสะอาด ความสวยงาม ความเป็นระเบียบจนซึมซับสิ่งดีๆ ที่ได้รับช่วยให้เกิดความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง และสามารถรับความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้ประสบการณ์ตรงแก่นักเรียนมีทั้งที่อยู่ในโรงเรียน และนอกโรงเรียนโดยในที่นี้จะเป็นสถานที่ที่โรงเรียนขุนยวมวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

1. ห้องเรียน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุดเมื่อมาโรงเรียนเป็นที่ให้ความรู้ โดยมีครูเป็นสื่อกลาง

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544:26-37) ได้กล่าวไว้ว่า แหล่งเรียนรู้ในห้องเรียน จะมีมากกว่า 90 % ของเวลาเรียนนักเรียนจะอยู่ในห้องเรียน จึงควรจัดแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียน ให้มาก กล่าวคือ แทนที่ครูจะเป็นแหล่งความรู้แต่เพียงผู้เดียวก็หันมาจัดประสบการณ์เรียนรู้โดยใช้ สื่อและเทคนิควิธีการที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียน ได้คิด ได้แสดงออก ได้ทำงานร่วมกัน ครูอาจใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น ชุดการสอน จัดการเรียน การสอนแบบศูนย์การเรียน บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษาทดลอง ฟัง พูด อ่าน เขียนด้วยตนเอง เป็นต้น มีมุมนักอ่าน มุมฝึกปฏิบัติ มีป้ายความรู้ หากมีห้องหมวดวิชาหรืองานที่ให้นักเรียนเข้าเรียนรู้ก็สามารถ จัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์ได้ โดยมีเนื้อหาสาระที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในแต่ละคาบเรียนนั้น ๆ รวมทั้งความรู้เพื่อการรอบรู้ด้วย

2. ห้องสมุดโรงเรียนจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ใน โรงเรียนที่มุ่งให้บริการความรู้และข้อมูล ข่าวสาร มีเอกสารสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักในการให้ความรู้

ห้องสมุดโรงเรียนขุนยวมวิทยา มีวัตถุประสงค์ประการสำคัญเพื่อให้เป็น ศูนย์กลางของการเรียนของนักเรียน และการสอนของครู ห้องสมุดโรงเรียนจะจัดหาวัสดุตาม หลักสูตรเพื่อให้บริการแก่นักเรียนและครู ความสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นสถานที่ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านแก่นักเรียนตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อพัฒนาการอ่านและศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอน ตลอดจนปลูกฝังทัศนคติเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต โดยมีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลาง ของการเรียน ฝึกวิจารณ์ญาณในการอ่าน และเป็นศูนย์กลางอุปกรณ์การสอน มีการจัดหนังสือออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าของนักเรียนและครู ทั้งนี้ทางห้องสมุดโรงเรียนขุนยวมวิทยาได้เปิด บริการให้แก่ประชาชนและนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนเข้ามาใช้บริการในช่วงวันหยุดราชการด้วย

3. ห้องคอมพิวเตอร์จัดเป็นแหล่งเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ข่าวสาร ข้อมูลใหม่ ๆ เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

ห้องคอมพิวเตอร์โรงเรียนขุนยวมวิทยา มีจำนวน 3 ห้อง มีคอมพิวเตอร์จำนวน 60 เครื่อง มีคอมพิวเตอร์ให้บริการแก่คณะครูตามห้องฝ่ายงานและห้องกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ จำนวน 35 เครื่อง รวมจำนวนทั้งสิ้น 95 เครื่อง ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น มีการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่เป็นแหล่งข้อมูล สามารถให้

ความรู้ได้มากและสะดวกรวดเร็วมาช่วย ทำให้นักเรียน มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัย มีทักษะในการเลือกรับข้อมูล อีกทั้ง ยังมีความอิสระกับระยะทางและเวลา เข้าถึงข้อมูลได้ในที่ห่างไกล ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดของโลก เข้าถึงบทเรียนได้ตลอดเวลา โดยอาศัยการเรียนรู้ด้วยตนเองส่วนตัวจะต้องมีบทบาทในการจัดแหล่งสารสนเทศ มีการจัดเก็บและเตรียมเชื่อมโยงไปสู่การใช้ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งนี้ทางโรงเรียนขุนยวมวิทยาได้เปิดบริการคอมพิวเตอร์ให้แก่ประชาชนและนักศึกษาวิทยาลัยชุมชนมาใช้บริการได้

4. วัดม่วยต่อ เป็นวัดใหญ่ที่สุดใน อำเภอขุนยวม คำว่า 'ม่วยต่อ' ในภาษาไทยใหญ่ แปลว่า พระธาตุ วัดนี้ก็คือวัดพระธาตุ ภายในวัดมีเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญ ล้อมรอบด้วยพระเจดีย์บริวารยอดประดับด้วยฉัตรโลหะ เขวนกระดิ่งโดยรอบ จัดเป็นเจดีย์ที่มีความงดงามอีกแห่ง ทุกปีเมื่อถึงวันขึ้น 10-15 ค่ำ เดือน 12 ทางวัดจะจัดงานประเพณีเขาวงกต ถือเป็นงานประจำปีงานใหญ่ที่สุดของวัด

5. วัดต่อแพ เป็นวัดเก่าแก่ ตั้งอยู่ที่บ้านต่อแพ ตำบลแม่เงา อยู่ฝั่งขวาของลำน้ำยวม มีพระเจดีย์ทรงเครื่องแบบมอญเป็นเจดีย์ฐานแปดเหลี่ยมยอดประดับ ฉัตรโลหะเจ็ดชั้น ตั้งอยู่คู่กับวิหารโถงศิลปะไทใหญ่มีหลังคา สลับซ้อนเป็นชั้น วิจิตรตระการตา ทั้งเจดีย์และวิหารตั้งเด่นอยู่กลางลานวัด โดยมีกำแพงแก้วล้อมรอบ และรายล้อมด้วยสถาปัตยกรรมไทใหญ่นานาเล็ก เช่น ศาลาสงฆ์ ศาลาบ่อน้ำ ฯลฯ และนอกจากนั้นตัวหมู่บ้านต่อแพยังเป็นชุมชนเก่าแห่งหนึ่งของแม่ฮ่องสอนที่ยังคงรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่ไว้อย่างดี

6. พิพิธภัณฑ์สงครามโลก ตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามวัดม่วยต่อ แสดงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เส้นทางปาย-ขุนยวม อันเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ของกองทัพญี่ปุ่น ที่สร้างขึ้นเป็นเส้นทางลำเลียงอาวุธ และเสบียงอาหารเพื่อที่จะไปยังพม่า โดยเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ ยุทธโธปกรณ์ และยานยนต์ของทหารญี่ปุ่นที่ทิ้งไว้ พร้อมทั้งมีภาพเก่าหายากเกี่ยวกับกองทัพญี่ปุ่น และเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ให้ชมมากมาย ชื่อเดิม "พิพิธภัณฑ์สงครามโลกครั้งที่สอง" เป็นชื่อใหม่ว่า "อนุสรณ์สถานมิตรภาพไทยญี่ปุ่น" เนื่องจาก คำว่าสงครามไม่มีใครอยากเห็น โดยเฉพาะชาวญี่ปุ่นเมื่อมาเห็นภาพแล้วไม่ค่อยประทับใจ ถ้าหากยังเป็นชื่อเดิมมีคำว่าสงครามพ่วงเข้าไปด้วย ก็จะเป็นการซ้ำเติมชาวญี่ปุ่น รัฐบาลญี่ปุ่นก็ทราบดี จึงไม่กล้าสนับสนุนด้านงบประมาณ เพราะฉะนั้นต้องเปลี่ยนชื่อให้เข้ากับบรรยากาศการท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าจักรพรรดิกับราชวงศ์ของไทยที่ยังแน่นแฟ้น ซึ่งในปี 2455 ทั้งสองประเทศก็จะมีการฉลองความสัมพันธ์ระหว่างกันครบ 125 ปี และจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ให้สถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่ออีกแห่งหนึ่งของประเทศ เป็นตัวอย่าง ที่ดีให้กับสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ทุกฝ่ายผนึกกำลังกันเข้าไปช่วยสนับสนุนให้เป็นเมืองน่าท่องเที่ยว โดยชาวต่างชาติไม่ว่าจะประเทศใดก็ตามสามารถมาเที่ยวได้อย่างสบายใจ ไม่เกี่ยวกับ

สถานการณ์บ้านเมืองหรือความรู้สึกขัดแย้งในอดีต นอกจากนั้นคนไทยเองก็ยังจะได้ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีการฝึกอบรมภาษาต่างประเทศแก่เยาวชนในพื้นที่ด้วย (เชิดชาย ชมธวัช, 2550:80)

7. โรงเรียนพุทธเกษตร มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน การสอนเด็กในปัจจุบันนี้ นอกจากให้เด็กได้ความรู้ด้านทฤษฎีและวิชาการแล้วยังต้องเพิ่มความรู้ด้านทักษะอาชีพ ให้เด็กทั้งยังต้องสอดแทรกคุณธรรมในกิจกรรมต่าง ๆ ในทุกระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ที่จะสร้างสรรค์เด็ก ให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติดังนี้ เกษตรนำ จริยธรรมเด่น เน้น 6 ดี ซึ่งวิสัยทัศน์นี้ได้นำมาจากปรัชญาการศึกษา ของพุทธทาส โรงเรียนขุนยวมวิทยาเป็นโรงเรียนเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในอำเภอขุนยวมที่สอนให้เด็กรู้จักการพึ่งตนเองตั้งแต่เล็ก เด็กที่มาเรียนนี้ จะต้องรู้จักการทำ การเกษตรเพื่อการพึ่งตนเองจึงเป็นที่มาของ เด็กกับเห็ดในโรงเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน นอกจากสอนตามกลุ่มสาระ 8 วิชาหลักแล้วยังมีกลุ่มงานต่าง ๆ ที่เด็กจะต้องฝึกทักษะอาชีพ เช่น กลุ่มแปรรูปอาหาร กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ และของใช้ในครัวเรือน โรงสีข้าวกล้อง กลุ่มทอดผ้าพื้นเมือง กลุ่มเย็บปักถักร้อย กลุ่มพัฒนาโรงเรียน กลุ่มปลูก ข้าวนาอินทรีย์ กลุ่มปลูกผักไร้สารพิษ และกลุ่มเพาะเห็ดในโรงเรียน ซึ่งกลุ่มเพาะเห็ดจะทำรายได้ให้กับโรงเรียน ปีหนึ่ง ๆ หลายหมื่นบาท เด็กได้เรียนรู้ทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติจริงภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ทุกวันในทุกขั้นตอนในการผลิตเห็ด ที่ผ่านมาโรงเรียนได้ผลิตเห็ด นางฟ้า สังกาเรี เป้าฮื้อ เห็ดหอม เห็ดหูหนู ออกจำหน่ายภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 โรงเรียนยังเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ความรู้ด้านการเพาะเห็ด ให้แก่เด็ก ในโรงเรียนต่าง ๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ แม่ฮ่องสอนที่มาศึกษาดูงาน จนสร้างเครือข่ายการเพาะเห็ดไปสู่โรงเรียนต่าง ๆ ได้แก่โรงเรียนชุมชนบ้านต่อแพ และโรงเรียนชุมชนบ้านเมืองปอนที่สามารถผลิตเห็ดเองได้ทุกขั้นตอน ซึ่งโรงเรียนในเครือข่ายนี้ยังช่วยเหลือกันอยู่ตลอดเวลา ตราบใดที่ยังมีเด็กกับโรงเรียนองค์ความรู้เรื่องเห็ดก็จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเด็กและโรงเรียน โดยใช้เห็ดเป็นตัวดำเนินเรื่อง เพื่อให้เกิดขบวนการพัฒนาคนต่อไป (วัลลภ สุวรรณอาภา <http://www.thainews70.com/news/news-editor/view.php?topic=1282>.)

สรุปได้ว่า สถานที่ได้แบ่งออกเป็นในโรงเรียนและนอกโรงเรียน สถานที่ของแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องเรียน ห้องสมุด และห้องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สถานที่ของแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนขุนยวมวิทยา ได้แก่ วัดม่วยต่อ วัดต่อแพ พิพิธภัณฑ์สงครามโลก และการเพาะเห็ดจากโรงเรียนพุทธเกษตร ซึ่งเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้แก่นักเรียนในการแสวงหาความรู้นอกตำราเรียน

กิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น

แหล่งเรียนรู้ที่เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เป็นกิจกรรมหรือกระบวนการที่ครูหรือนักเรียนกำหนดขึ้นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ประกอบไปด้วย กิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ที่นักเรียนได้ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ อาทิ กิจกรรมวันสุนทรภู่ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันที่ 26 ของเดือนมิถุนายน เพื่อเป็นการระลึกถึงครูกวีที่เก่งทางด้านกาพย์กลอนอันไพเราะ กิจกรรมวันภาษาไทย เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในวันที่ 29 ของเดือนกรกฎาคม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของไทย กิจกรรมวันเข้าพรรษา เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนเคารพและรู้จักการปฏิบัติตนต่อสถาบันศาสนาในวันสำคัญทางศาสนาโดยให้นักเรียนได้ไปร่วมถวายเทียนพรรษาที่วัด กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองและนักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการประกวดวาดภาพระบายสี แต่งกลอน เขียนเรียงความเกี่ยวกับแม่ เพื่อให้นักเรียนได้ระลึกถึงพระคุณของแม่และปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี วันขึ้นปีใหม่มจะเป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง โดยมีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า มีการทำบัตรอวยพรปีใหม่เพื่อส่งความสุขให้แก่คนที่รักและเคารพ รวมทั้งจัดงานเลี้ยงสังสรรค์และแลกเปลี่ยนของขวัญร่วมกัน เช่นเดียวกับกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติที่ให้นักเรียนได้กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น

แหล่งเรียนรู้ทั้ง 3 ประเภท เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการใฝ่รู้ใฝ่เรียนจนก่อเกิดเป็นนิสัยที่ดี รักการอ่าน เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวมได้เป็นอย่างดี จำนวนแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนขุนยวมวิทยา ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกโรงเรียนขุนยวมวิทยา

ประเภท แหล่งเรียนรู้	จำนวนแหล่งเรียนรู้	
	ภายในโรงเรียน	ภายนอกโรงเรียน
ด้านบุคคล	1. ผู้บริหารสถานศึกษา 2. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 3. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 4. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม 5. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 6. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ 7. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานพื้นฐานอาชีพ 8. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปศึกษา 9. ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา	1. วิทยากรภาษาญี่ปุ่น 2. วิทยากรภาษาอังกฤษ 3. วิทยากรช่างตีมีด 4. วิทยากรช่างออกแบบ ลวดลายไทใหญ่ 5. ช่างปักเสื้อไทใหญ่ 6. วิทยากรด้านการเกษตร แบบยั่งยืน
ด้านสถานที่	1. ห้องเรียน 2. ห้องสมุดโรงเรียน 3. ห้องคอมพิวเตอร์ 4. ห้องโสตทัศนูปกรณ์ 5. ห้องภูมิปัญญาท้องถิ่น 6. ห้องดนตรี 7. ห้องศิลปะ 8. เรือนเพาะชำ	1. โรงเรียนพุทธเกษตร 2. พิพิธภัณฑ์สงครามโลก 3. วัดต่อแพ 4. วัดม่วยต่อ 5. สหกรณ์ร้านค้าป๋อ
ด้านกิจกรรม ที่ทาง โรงเรียนจัด ขึ้น	1. กิจกรรมวันไหว้ครู 2. กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ 3. กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ 4. กิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ 5. กิจกรรมกิจกรรมวันสุนทรภู่ 6. กิจกรรมกิจกรรมวันภาษาไทย 7. กิจกรรมวันเยาวชน 8. กิจกรรมวันต่อต้านยาเสพติด 9. กิจกรรมวันงดสูบบุหรี่โลก	1. กิจกรรมวันเข้าพรรษา 2. กิจกรรมวันเด็ก แห่งชาติ 3. งานประเพณีลอย กระถาง 4. งานเทศกาลดอกบัวตอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนขุนยวมวิทยาลานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 มีดังนี้

ศิริโรจน์ คำด้วง (2540) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แหล่งวิทยาการเพื่อการสอน วิชาท้องถิ่นของเรา 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จังหวัดอุดรธานี พบว่า สภาพการใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่ใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่นประเภทบุคคล สถานที่ องค์การทรัพยากรธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมน้อย ส่วนในด้านลักษณะของการใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่น ครูส่วนใหญ่ มีการใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่นทั้งในและนอกสถานที่ ส่วนลักษณะการใช้วิทยาการท้องถิ่น ในสถานศึกษา ใช้ลักษณะที่เป็นการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ และในการใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่นนอกสถานศึกษา ครูส่วนใหญ่จะพานักเรียนไปชมและเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณีเทศกาลท้องถิ่น โดยจุดประสงค์ในการใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่นใช้เพื่อให้นักเรียนสนใจบทเรียนและเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งจากประสบการณ์ตรง ส่วนในด้านปัญหาของครูผู้สอนครูไม่มีเวลาในการสำรวจแหล่งวิทยาการ เพราะมีหน้าที่รับผิดชอบมาก นักเรียนไม่มีปัจจัยในการไปศึกษานอกสถานที่ ขาดทักษะในการสัมภาษณ์บุคคลและในด้านความคิดเห็นครูเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการใช้แหล่งวิทยาการเพื่อการสอน ที่ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนทำให้เกิดความรักและเห็นคุณค่าของแหล่งวิทยาการ

อุมาพร วงษ์บุรณาวาทย์ (2542) ได้ศึกษาการใช้แหล่งวิทยาการในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในระดับโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า การใช้แหล่งวิทยาการประกอบการเรียนการสอนมีความจำเป็นมากที่สุด และ มีการใช้แหล่งวิทยาการทุกประเภทคือ ทั้งแหล่งวิทยาการประเภทสิ่งพิมพ์ สื่อทัศนวัสดุ วิทยาการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดนิทรรศการ และครูส่วนใหญ่มีการใช้แหล่งวิทยาการประเภทสิ่งพิมพ์ และสื่อทัศนวัสดุมากที่สุด เพราะเป็นแหล่งวิทยาการที่มีอยู่แล้วในโรงเรียน จึงสะดวก ต่อการใช้และโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ส่วนใหญ่ มีห้องสมุดโรงเรียนเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าของครูและนักเรียน รวมทั้งครูก็สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนเข้าไปใช้ห้องสมุดเพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม

นะโรดม อินตะปัน (2544) ได้ศึกษาการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเอกชน อำเภอเมืองลำพูน พบว่า ครูส่วนใหญ่ มีการเตรียมการสอนและวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ห้องสมุดเป็นแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด มีการเปิดให้บริการทั้งวัน และมีบรรณารักษ์ดูแลด้วยตนเอง แต่เนื่องจากห้องสมุดแคบ

และมีหนังสือแนบอีกทั้งการจัดเรียงหนังสือไม่เป็นหมวดหมู่ จึงทำให้มีความต้องการในการใช้ห้องสมุด เพื่อจัดกิจกรรมรักการอ่านด้วย

ลำลี เก่งทอง (2544) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการ แหล่งเรียนรู้กับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 พบว่าการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานกับบุคลากร จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการประเมินผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และปรับปรุงแก้ไขพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการจัดแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนโดยผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีความสนใจที่จะเรียนรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เลือกใช้วิธีการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมีนิสัยรักการอ่าน และค้นคว้าหาความรู้ สามารถใช้ห้องสมุดแหล่งความรู้หรือสื่อต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน

ศรีนุช กุศลวงศ์ (2544) ได้ศึกษาการใช้อุทยานการเกษตรเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ การศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ พบว่า การใช้และความต้องการของการใช้อุทยานการเกษตรนักเรียนเข้าไปใช้มากที่สุดในวิชาเกษตร แหล่งที่นักเรียนเข้าไปใช้มากได้แก่ ห้องสมุดเกษตร ห้องเรียนเกษตร และบริเวณปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ประโยชน์ที่ได้จากอุทยานการเกษตรคือ นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีความสุขกับการเรียน

โปรยทอง แซ่แต้ (2545) ได้ศึกษาการใช้แหล่งวิทยากรชุมชนเพื่อการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดลำพูน พบว่า ครูได้นำแหล่งวิทยากรชุมชนมาใช้ประกอบการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้มากที่สุดแต่จะมีการใช้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากอุปสรรคต่างๆ เช่นการขาดงบประมาณในการใช้แหล่งวิทยากรชุมชนจึงไม่สามารถใช้แหล่งวิทยากรชุมชนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งได้มีการเชิญหรือนำแหล่งวิทยากรชุมชนมาใช้ในการเรียนการสอนและให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนแทน

รจนา เถลิ้มชัย (2546) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูงที่มีต่อการใช้แหล่งเรียนรู้ ประกอบการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่ออาชีพ พบว่า นักศึกษาเห็นด้วยมากในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เลือกเรียนตามความสนใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ปัญหาส่วนใหญ่พบว่าแหล่งเรียนรู้มีข้อมูลให้น้อย และข้อมูลที่ได้รับมักไม่ถูกต้อง ไม่เป็นปัจจุบัน บางแห่งไกลลำบากต่อการเดินทางและเสียค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้นนักศึกษาจึงให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการรวบรวมประวัติ

และผลงานของแหล่งวิทยาการเอาไว้ และการออกไปศึกษานอกสถานที่ควรจัดเป็นกลุ่มคณะ เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย

ชนินฐา รุ่งกิจเลิศสกุล (2546) ได้ศึกษาการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน เพื่อพัฒนาการเขียนเล่าเรื่อง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยศึกษาผลการเขียนเล่าเรื่อง ของนักเรียนก่อน และหลังการสอนเขียน โดยใช้แหล่งวิทยาการชุมชน จำนวน 8 แห่งและใช้แหล่งวิทยาการชุมชน 4 ประเภท คือสถานที่และแหล่งท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ ขึ้นร่วมกันคิดเรื่อง ที่จะเขียน ขึ้นระดมความคิด ขึ้นเชื่อมโยงประสบการณ์และชั้นนำเข้าสู่การเขียน ผลการเขียน เล่าเรื่อง เมื่อวิเคราะห์ความสามารถในการเขียนเล่าเรื่องของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแสดงว่า แผนการสอนเขียนเล่าเรื่องโดยใช้แหล่งวิทยาการชุมชนสามารถพัฒนาความสามารถ ในการเขียน เล่าเรื่องของนักเรียนได้

ณัฐวี นามบุรี (2547) ได้ศึกษาการพัฒนาคู่มือครูในการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เพื่อการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ พบว่าการจัดการเรียนการสอนทักษะการฟัง – การพูด มีการใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลมากและใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่น้อย ในด้านทักษะ การอ่านใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลและสถานที่มากส่วนในด้านการเขียน ไวยากรณ์ คำศัพท์ใช้ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลมากและในด้านการจัดการเรียนการสอนวัฒนธรรมเจ้าของภาษาใช้ แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลน้อยและใช้แหล่งเรียนรู้ประเภทสถานที่มาก

สายสุณีย์ แสงเขื่อนแก้ว (2547) ได้ศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้อยู่ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 พบว่า ฝ่ายบริการ ให้ความสำคัญต่อแหล่งเรียนรู้ที่น้อย ทำให้ได้รับงบประมาณ บุคลากร สถานที่ ระบบข้อมูลเทคโนโลยี สารสนเทศไม่เพียงพอ ขาดการมีส่วนร่วมในท้องถิ่น ด้านการดำเนินการแหล่งเรียนรู้ห้องสมุด มีการดำเนินการตามแผนมากที่สุด โดยส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการปรับปรุงด้าน ข้อมูลสารสนเทศ เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนให้มีวิจัย การจัดการแหล่งเรียนรู้ แต่ขาดการ นิเทศติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ แสดงให้เห็นถึงการบริหารงาน ไม่ต่อเนื่อง ขาดคุณภาพ

วินัย ไพอารมณ (2547) ได้ศึกษาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ในกิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ ครูผู้สอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 60 คน จากสถานศึกษา ในกิ่งอำเภอดอยหล่อ ปีการศึกษา 2546 ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ของ สถานศึกษามีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนา ประสานกับผู้รับผิดชอบ การดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ และใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน จัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปลูกฝัง ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากร

ให้ค่าตอบแทนวิทยากรท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง ในการใช้แหล่งเรียนรู้ และสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งเห็นว่าสิ่งที่ไม่ได้ปฏิบัติคือ วางแผนร่วมกับชุมชนในการใช้บุคลากรการจัดทำทำเนียบวิทยากรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นได้วางแผนร่วมกับชุมชนในการใช้แหล่งเรียนรู้ จัดสรรงบประมาณ ดำเนินการอย่างพอเพียงและรายงานผลการติดตามให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

สุริรัตน์ ขุนห้วย (2548) ได้ศึกษาการใช้วิทยากรชุมชนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน วัดจิวเต่า อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการใช้แหล่งวิทยากรชุมชนในการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับช่วงชั้นที่ 3 ของครูสังคมศึกษามีการใช้แหล่งวิทยากรมาใช้ ในการสอนมากกว่า 10 ปี โดยสาระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมใช้วัดเป็นแหล่งวิทยากรชุมชนมากที่สุด สาระการเรียนรู้ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นครูสังคมศึกษาใช้ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบ เป็นแหล่งวิทยากรในการสอนมากที่สุด สาระการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์ ใช้ฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริบ้านแม่ตุงตึงเป็นแหล่งวิทยากร ในการสอนมากที่สุด สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ใช้ชุมชนหมู่บ้านจิวเต่าเป็นแหล่งวิทยากร ในการสอนมากที่สุด และสาระการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ใช้ป่าต้นน้ำในตำบลแม่สาบเป็นแหล่งวิทยากรในการสอนมากที่สุด และมีการใช้แหล่งวิทยากรชุมชนโดยการพานักเรียนเข้าไปร่วมกิจกรรม ต่าง ๆ ตามประเพณีของหมู่บ้าน

พรชัย ตุงคนากร (2549) ได้ศึกษาการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ เรื่องอาชีพในชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าหน่วยการเรียนรู้เรื่องอาชีพในชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้ศึกษาได้วางแผนการสร้างหน่วยการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยมีการสำรวจแหล่งเรียนรู้ ศึกษาวัตถุประสงค์ วิเคราะห์สาระการเรียนรู้และวิเคราะห์หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวปฏิบัติในการวางแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นอีกทั้งเนื้อหา ที่นำมาจัดการเรียน การสอนเป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนตลอดจนการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนสนุกสนานในการเรียน ได้ปฏิบัติจริงใน แหล่งเรียนรู้ รวมถึงได้เรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย แล้วจึงนำหน่วยการเรียนรู้ปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่องจนเป็นหน่วยการเรียนรู้ ที่สมบูรณ์ ซึ่งเมื่อนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทำให้ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียนการสอน ในภาพรวมเป็นไปในทางบวก

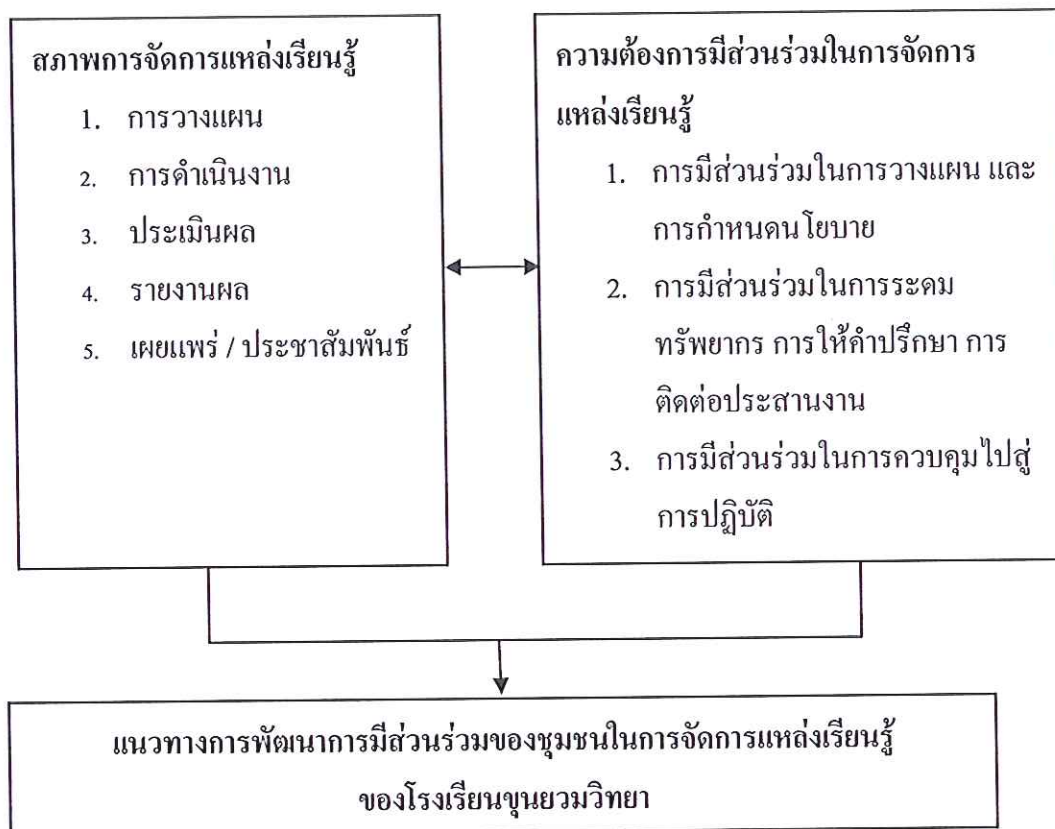
วราภรณ์ จันทสูตร (2549) ได้ศึกษาการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทย ของครูช่วงชั้นที่ 2 พบว่าครูรู้ว่ามีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยส่วนใหญ่เป็นสถานที่ทั่วไปไม่เจาะจง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่อยู่รอบสถานศึกษาและมีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนประเภทสถานที่น้อยเนื่องจากแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติอยู่ไกลและครูส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงอีกทั้งมีอายุเกิน 40 ปีซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ส่วนแหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคลมีเหตุผลที่ไม่เลือกใช้เนื่องจากขาดงบประมาณและบุคคลมักมีเวลาว่างไม่เพียงพอที่จะมาช่วยในการสอน ซึ่งหากครูทำความเข้าใจกับชุมชนที่ตนเองสอนอยู่อย่างเพียงพอก็จะทำให้ครูสามารถวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยนำเอาแหล่งเรียนรู้มาใช้ได้โดยปราศจากอุปสรรค

ศิริพร จิตอารีย์ (2548) ได้ศึกษาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย มีการจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ผู้ปกครองไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดแหล่งเรียนรู้และไม่แน่ใจว่ามีข้อมูลสารสนเทศในการเลือกใช้แหล่งเรียนรู้เพียงพอสำหรับปัญหาที่พบคือ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดแหล่งเรียนรู้ นักเรียนไม่เห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ อาคารสถานที่คับแคบและไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน สื่อมีไม่เพียงพอ ในขณะที่ข้อเสนอแนะนั้นพบว่าควรแก้ไขปัญหาที่พบอย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การจัดการแหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอนมีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนอีกทั้งบุคลากรในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้เห็นความสำคัญของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการเรียนการสอน แม้จะมีปัญหาในเรื่องงบประมาณ ความไม่สะดวกในการเดินทางไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ที่ห่างไกล แต่ก็ได้พยายามที่จะนำแหล่งเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรงสามารถสร้างองค์ความรู้จากปฏิบัติจริงที่ก่อให้เกิดทักษะด้วยตนเอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากเอกสารตำราแนวคิดของนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิและผลการวิจัยต่าง ๆ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการวิจัยการจัดการแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนชุมชนวิทยา ดังแสดงในภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย